

9. Коваленко О. Б. Павло Полуботок – політик і людина / О. Б. Коваленко. – Чернігів: Деснянська правда / Сіверянський літопис, 1996. – 93 с.
10. Кононенко В. П. Інтелектуальна біографія Павла Полуботка: обстоювання традиції «модернізаційною» риторикою (до 350-річчя Павла Полуботка) / В. П. Кононенко // Український історичний журнал. – 2010. – № 4. – С. 39-59.
11. Кононенко В. П. Реформи як вибір життя і смерті: Як український гетьман Павло Полуботок модернізатором став / В. П. Кононенко // День. – 2010. 30-31 грудня. – С. 8.
12. Костомаров М. Павло Полуботок / М. Костомаров // Історичні постаті України. – Д.: Січ, 2008. – 618 с.
13. Мельник Л. Г. Мріяв відновити гетьманство [Павло Полуботок] / Л. Г. Мельник // Історичний календар, 99. – К., 1998. – С. 360-361.
14. Павленко С. «На что мне жизнь, когда я не могу быть полезным отчизне»: Минає 350 років з дня народження Павла Полуботка / С. Павленко // Голос України. – 2010. – 11 березня. – С. 22.
15. Ульяновський В. Павло Полуботок: [Роки гетьманування: 1722 – 1724] / В. Ульяновський // Українська газета. – 1998. – 26 лютого. – С. 5.
16. Універсали Павла Полуботка (1722-1723) / НАН України [упорядкув. В. Риневич; редкол.: П. Сохань (голова) та ін.]. – К.: ВПОЛ, 2008. – 720 с.
17. Ясфредов О. «Ваші вольності ліквідувати»: [Павло Полуботок] / О. Ясфредов // День. – 2004. – 24 грудня. – С. 8.

Козак І.

Науковий керівник – проф. Зуляк І. С.

БОРОТЬБА УЧИТЕЛЬСЬКИХ ТОВАРИСТВ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ЗА ПОКРАЩЕННЯ МАТЕРІАЛЬНОГО СТАНОВИЩА ПЕДАГОГІВ (КІНЕЦЬ ХІХ – ХХ СТ.)

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю дослідження ролі учительських товариств Східної Галичини у боротьбі педагогів за покращення їх матеріального становища в кінці ХІХ – на початку ХХ ст.

Виходячи з актуальності теми, враховуючи недостатню розробку окресленої проблематики, ставимо мету: дослідити боротьбу українських учительських товариств Східної Галичини за покращення матеріального становища педагогів у досліджуваній період.

Об'єктом дослідження є українські вчительські товариства кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Предмет дослідження – особливості боротьби українських вчительських товариств Східної Галичини за покращення матеріального становища педагогів досліджуваного періоду.

Окресленій проблематиці присвятили свої праці В. Бачинський [1], Л. Ясінчук [9], І. Ющишин [7-8], Б. Савчук [4] та інші.

Починаючи з кінця ХІХ століття в усій Австро-Угорській імперії прокотилася хвиля невдоволення з боку освітян. У цих подіях не залишилися осторонь і українські учителі, які були незадоволені своїм фінансовим становищем, оскільки § 55 державного шкільного закону, який гарантував учителям та їх сім'ям гідний життєвий рівень на практиці не виконувався. Педагоги одержували невисоку платню, незначними були соціальні виплати, передбачені шкільним законодавством. Усе це не могло задовільнити потреби учителів і тому вони, враховуючи важливість власної праці та норми державного шкільного закону від 14 травня 1869 р., досить рішуче повели боротьбу за поліпшення свого матеріального становища [7, с. 12].

Українські педагоги активно включилися у діяльність, скеровану на підвищення життєвого рівня освітян. 1896 року вони вступили до багатонаціональної учительської організації «Товариство народних вчителів Галичини» (ТНВГ), у якій спільно з педагогами інших національностей краю виступали за те, щоб заробітну платню учителя зрівняти із зарплатою державного службовця нижчого рангу, зменшити термін обов'язкової праці педагогів з 40 до 35 років. Учителі-українці не залишалися байдужими і до інших заходів ТНВГ, які робилися для того, щоб покращити матеріальне становище освітян. Зокрема, надсилали звернення до представників влади, у якому просили державні структури зробити все можливе аби виправити стан справ на краще. Проте педагогам, зазвичай, відповідали, що

фінансове становище краю складне і, тому суттєво збільшити заробітню платню вчителям неможливо [8, с. 37].

Виходячи з цього, освітяни зробили спроби за допомогою власних заходів покращити матеріальний стан. При Українському педагогічному товаристві у 1897 р. створено «допомоговий фонд», що складався із внесків членів товариства та надавав позики тим, хто цього потребував [9, с. 9]. У 1905 р. «допомоговий фонд» передано товариству «Взаємна поміч українських вчителів» (ВПУВ), яке намаглося допомогти учителям кредитами, безвідсотковими позиками, матеріальними виплатами на випадок нещастя. Були й інші заходи покращення фінансового становища педагогів. Проте, слід сказати, що суми, якими розпоряджалося товариство були незначними. Наприклад, у 1913 р. ВПУВ надала матеріальну допомогу 8 членам на суму 430 крон та безвідсоткових позик в розмірі 1885 крон [8, с. 94].

Серед українських педагогічних об'єднань найактивнішу боротьбу за поліпшення матеріального становища вчителів у Галичині вело товариство ВПУВ. Воно співпрацювало у цьому напрямку з польськими, німецькими та іншими учительськими інституціями. Зокрема, із «Товариством народних вчителів в Галичині», «Союзом слов'янського вчителства в Австрії» та «Німецько-австрійською спілкою вчителів». Наглядова Рада товариства, скеровуючи своїх представників до керівних органів цих структур та на загальні зібрання, давала їм чіткі вказівки як діяти аби не зашкодити інтересам українських вчителів [8, с. 96].

Позитивним для діяльності педагогів, скерованої на захист матеріального становища було й те, що усі фахові організації зуміли висунути спільні вимоги економічного характеру. Найголовніша серед них – зрівняти зарплату вчителів із оплатою праці державних службовців чотирьох найнижчих рангів (XI – VIII класів) і підвищувати її пропорційно тому, як буде зростати платня у державних службовців. Таким чином, педагоги початкових шкіл вимагали, щоб їх зарплата була такою ж як у податкових ад'юнктів (11 клас), офіціалів (10 клас), судових ад'юнктів (9 клас), судових секретарів або повітових суддів (8 клас), адже вважали, що їх загальноосвітній і професійний рівень цілком заслуговують на це [8, с. 100].

Оскільки державна влада не могла погодитися на таке підвищення заробітної платні, то педагогічним організаціям потрібно було привернути увагу громадськості та політиків до цієї проблеми. Це вдалося зробити завдяки організації мітингів, зустрічей провідних діячів учительського руху із представниками державної влади, депутатами сейму та парламенту.

У жовтні – листопаді 1906 р. у Львові відбулися дві наради делегатів від ВПУВ та «Товариства народних вчителів Галичини», на яких обговорювалися питання, пов'язані із проведенням крайового учительського віча. Представники усіх осередків згаданих товариств та Центральний вічевий комітет (до нього входили члени ВПУВ і ТНВГ) прийняли рішення звернутися до учителів з вимогою скликання повітових учительських віч і прийняття на них такої ухвали: «Ціле вчителство народних шкіл у краю вимагає зрівняння своєї платні із зарплатою державних урядовців найнижчих рангів разом з усіма подальшими підвищеннями, які торкаються державних урядовців» [8, с. 94]. Ухвалені на повітових вічах рішення, із підписами усіх присутніх пропонувалося надсилати на адресу вічевого комітету у Львові. Також учителів закликали підтримати крайове вчительське віче у Львові як привітальними телеграмами на його адресу, так і своєю присутністю. Слід наголосити, що у Східній Галичині у кожному повіті відбувалися учительські віча [5, с.50].

Під час підготовки до крайового учительського зібрання у січні 1907 р. ВПУВ і ТНВГ створили «Крайовий виконавчий комітет народного вчителства в Галичині» (КВКНВГ), у якому товариство українських педагогів представляли І. Савків, І. Стронський, І. Вертиполох, О. Гайдукович, І. Бурбель. Заслуга КВКНВГ полягала у тому, що вдалося зібрати багаточисельне учительське віче. Згідно з різними даними, 7 – 9 тис. учасників, а також ефективно координувати і надалі діяльність професійного руху педагогів, скерованого на покращення їх матеріального становища [5, с. 52–53].

На віче, що відбулося 17 лютого 1907 р. у Львові виступаючи, крім вимоги зрівняти платню учителів із зарплатою державних службовців найнижчих рангів, висловилися за те, щоб оплата праці педагога залежала від стажу роботи, а не від кількості жителів населеного пункту, в якому він працював, та від того, чи мав учитель сім'ю. Педагоги усвідомлювали, що до їх

пропозицій влада може не прислухатися, тому заявили, що в такому випадку будуть і надалі усіма законними засобами боротися за свої економічні права [8, с. 49].

Питання матеріального забезпечення учителів обговорювалося також 2 листопада 1907 р. на конгресі народних учителів, що проходив у Відні і на який з'їхалися педагоги зі всієї Австрії. Взяли участь в ньому також представники ВПУВ. На конгресі зазначалося, що Східна Галичина входить до переліку тих країв держави, у якій найнижча заробітна платня в учителів. Освітняни підтвердили свої вимоги щодо врегулювання учительської платні, зробивши особливий наголос на покращенні матеріального забезпечення вдів і сиріт, а також висловилися за проведення фінансової реформи, щоб усі коронні краї могли самостійно покривати витрати на початкове шкільництво [7, с. 29].

Оскільки пропозиції учителів не були реалізовані, то на початку 1912 р. педагогічна громадськість Східної Галичини вирішила виступити на захист своїх прав. До порядку дня учительського віча, що проходило 14 січня 1912 р. у Львові в «Спортивній палаті», внесено такі питання: про підвищення заробітної плати та про прийняття службового законодавства, яке б чітко визначило права та обов'язки педагогів початкових шкіл. Виступаючи на зібранні виголошували промови польською та українською мовами, залежно від того, яку учительську організацію вони представляли. Взагалі, те, що на вічі зібралось 12 тис. учителів продемонструвало, що матеріальні проблеми були дуже болючими для освітян і не говорити про них педагоги не могли. Проте, мабуть, найяскравішою ілюстрацією, що свідчила про рівень життя учительства та захист його прав була зачитана на педагогічному зібранні телеграма однієї вчительки: «Не можу прибути на віче, бо призначена в серпні, зайняла посаду у вересні, і до сьогоднішнього дня не одержала платні» [8, с. 75].

19 березня 1913 р. у Львові відбулося ще одне зібрання 80 народних учителів, яких делегували повітові віча, скликане за ініціативою КВКНВГ. Причиною до проведення зборів послужило те, що проект закону про врегулювання учительської платні, підготовлений крайовим відділом, який незабаром мав розглядатися у сеймі, не влаштував педагогів початкових шкіл. Українські та польські учителі, що виступали на зібранні, висловили суттєві зауваження щодо згаданого законопроекту [8, с. 88].

Однією із останніх та найбільш вдалих акцій масового характеру, що ставила собі за мету зацікавити широкі кола громадськості та політиків матеріальними проблемами учителів і переконати в необхідності вирішення існуючих проблем, стало зібрання, що представляло народних учителів у Львові 22 лютого 1914 р. і було скликане КВКНВГ. Участь у зборах взяло 1500 осіб, в тому числі депутати сейму та представники преси. Це продемонструвало, що проблемами учителів вдалося зацікавити широкі верстви загалу. Збори відкрили голова ТНВГ С. Новак та голова ВПУВ М. Якимовський [3, с. 5]. Отже, проведення акції КВКНВГ сприяло тому, що учителі на основі ухвалених законів, суттєво покращували свій матеріальний стан.

Крім організації учительських зібрань, педагогічні товариства немалу увагу приділяли зустрічам із представниками влади, намагаючись переконати їх в тому, що матеріальне становище учителів скрутне і потребує кардинальних змін. 18 грудня 1907 р. відбулася зустріч крайового маршалка Галичини С. Бадені з педагогами, якому вони вручили резолюції крайового учительського віча, що відбулося 17 лютого поточного року. Маршалок у своїй розмові з учителями висловив розуміння освітянських проблем і заявив, що прохання педагогів є цілком виправданими. При цьому він зазначив, що законопроект крайового відділу про учительську платню готовий і розглядається шкільною радою [4, с. 50].

У вересні 1908 р. делегація мала зустріч із крайовим маршалком та депутатами сейму. Товариство ВПУВ представляли М. Якимовський, О. Власійчук, І. Стронський, О. Гайдукевич, К. Малицький. Крайовий маршалок С. Бадені хоча й не висловився негативно про учительські домагання, все ж таки зазначив, що дефіцит крайового бюджету становить 13 млн і тому підвищення платні учителям було неможливим. Серед польських депутатів були й такі, що під час зустрічі заявили, що платня в учителів висока (адже її підвищили у 1907 р.) і їх домагання не є справедливими [7, с. 14].

На конференцію учительських делегатів зі всіх повітів Галичини 3 жовтня 1910 р. були запрошені депутати сейму. Конференцію організовано КВКНВГ і на ній педагоги повторили свої вимоги. Освітняни домагалися, щоб потреби учителів задовольнили у зв'язку із прийняттям

рішення про створення «пропінаційного фонду» (формувався за рахунок введення податку на виготовлення та продаж горілчаних виробів) [8, с. 64].

Результатом проведеної конференції та енергійних дій КВКНВГ стало те, що сейм прийняв таке рішення: підвищити платню педагогам початкових шкіл у деяких місцевостях, а також дав завдання крайовій шкільній раді, аби вона підрахувала скільки коштів необхідно для того, щоб зрівняти зарплату учителів із платнею державних службовців найнижчих рангів, на скасування четвертого – найнижчого ступеня учительської зарплати, підвищення «п'ятилітніх додатків» (додаткових виплат педагогам після п'яти років праці), а також на підвищення платні учителям відлілових шкіл та пенсійних виплат (як педагогам, так вдовам і сиротам народних учителів). Такий розвиток подій повністю задовольняв освітян, адже депутати сейму прийняли до уваги вимоги учителів [8, с. 68].

Оскільки державна влада, незважаючи на постійні звертання педагогів, не зробила реальних кроків, щоб задовольнити вимоги освітян, учительське віче 14 січня 1912 р. вибрало делегацію із 12 членів, яка після мітингу прибула до крайового маршалка С. Бадені та вручила йому рішення учительського зібрання. До делегації приєдналося 15 депутатів сейму, які були представниками усіх фракцій. Від імені польського учительства промовляв польською мовою С. Новак, член ВПУВ О. Власійчук виголосив вимоги українською [9, с. 102].

4 грудня 1913 р. члени КВКНВГ з'явилися у сеймі, щоб заявити про учительські вимоги. Вони вели переговори із намісником Галичини, крайовим маршалком та представниками усіх сеймових клубів і вимагали негайно задовольнити вчительські вимоги. КВКНВГ звернувся із письмовим проханням до сейму, щоб він перейнявся матеріальним становищем педагогів. У цьому випадку депутати досить серйозно віднеслися до учительського питання, про що свідчило його обговорення і пропозиції депутатів з приводу вирішення проблем педагогів [8, с. 89].

12 – 13 лютого 1914 р. ще одна делегація від КВКНВГ з'явилася у сеймі, намагаючись вплинути на те, щоб були прийняті такі закони, які суттєво покращать рівень життя педагогів. Члени делегації знову звернулися із своїми проханнями до намісника Галичини, який заявляв, що учительські вимоги мали знайти своє відображення у законодавстві і, що сейм зробить усе можливе аби виправити ситуацію на краще [4, с. 32].

Отже, керівні органи учительських організацій, а також депутати парламенту та сейму немало зробили для того, щоб донести позицію педагогів щодо підвищення учительської платні, а також інші вимоги матеріального характеру до посадових осіб найвищого рангу та депутатської більшості у крайових сеймах та парламенті. Такі заходи справили чималий вплив на процес прийняття законів, що в основному задовольняли матеріальні вимоги педагогів.

Під час весняної сесії Галицької сейму в 1907 р. декілька депутатів запропонували поставити на голосування вимоги педагогів, які прозвучали на учительському вічі цього ж року. За них голосував тільки український парламентський клуб та незначна частина польських депутатів. Натомість закон про врегулювання учительської платні від 14 березня 1907 р., викликав обурення в учителів. ВПУВ спільно з УПТ вислала протест у письмовій формі до Відня. Ця сесія Галицького сейму ввійшла в історію ще й тим, що на ній прийнято рішення про запровадження учительських семінарій двох типів, яке протиставляло міських та сільських учителів, впливало на зниження загальноосвітнього рівня останніх. Хоча це рішення не мало безпосереднього відношення до матеріальних проблем педагогів, це був свого роду виклик учителям, які заявили про свої вимоги, з боку консервативного Галицького сейму. Проте такий стан справ не злякав педагогів і вони продовжували вести боротьбу за свої права [8, с. 97].

Це змусило 25 січня 1912 р. шкільну комісію Галицького сейму на засіданні розглянути пропозицію одного із депутатів про врегулювання учительської платні з 1913 р. та виплату дотацій на проїзд. Їх планувалося надати всім учителям Галичини, за винятком тих, які проживали у місті Львові, у розмірі 10 – 20 % від основної платні педагога та виплачувати двічі на рік: 1 липня та 1 жовтня. Щоб збільшити пенсійні виплати народним учителям за віком, а також їх вдовам і сиротам комісія пропонувала закласти у бюджет з цією метою 10 тис крон [8, с. 101].

Сейм на засіданні від 14 лютого 1912 р. схвалив пропозиції шкільної комісії, а також доручив крайовому відділу, щоб у порозумінні з крайовою шкільною радою запропонував проект остаточного врегулювання платні учителям. При цьому зазначалося, що це можливо

зробити лише за тієї обставини, якщо Галичина частину коштів на розвиток шкільництва одержить із державного бюджету [8, с. 79].

Розвиток подій у сеймі призвів до того, що 3 березня 1912 р. КВКНВГ зібрався на своє засідання аби висловити думку з цього приводу. Вислухавши звіт намісника Галичини, заступника голови КШР та депутатів сейму, комітет прийняв такі рішення: виступити проти запланованого сеймом проекту щодо підвищення учительської платні; скликати учительські віча, які б у свою чергу висловити незгоду із такими планами; об'єднати зусилля з іншими учительськими організаціями Австро-Угорщини і спільно вимагати від центрального уряду, щоб він вжив заходи, які б допомогли покращити стан крайового бюджету. Внаслідок цього 23 квітня 1912 р. у Відні зібралися представники учительських організацій. На нараді її учасники підтвердили, що вимагають зміни § 55 державного шкільного закону та підвищення платні учителям частково за рахунок державного бюджету [4, с. 44].

Спільні дії учителів різних національностей, об'єднали зусилля у боротьбі за права принесли деякі результати. Шкільна парламентська комісія ухвалила на засіданні від 30 травня 1912 р. зрівняти платню народних вчителів із зарплатою державних службовців найнижчих рангів [5, с. 13].

На засіданні сейму 13 березня 1913 р. запропонував крайовий відділ «Проект зміни деяких постанов крайового закону про правові відносини народного вчителства». Згідно з цим законом, учительство початкових шкіл ділилося на дві категорії. До першої належали ті, що мешкали у містах Львові та Кракові. До другої – учителі всіх інших місцевостей. Платня підвищувалася тільки останнім і складала від 1200 до 2100 крон. Тимчасовим учителям проект закону, звичайно встановлював нижчу платню. Пропонувалося також підвищення пенсійних та інших виплат [9, с. 132].

Проте, цей проект закону не задовольняв учителів. Зібрання освітян, які скликав КВКНВГ змусили депутатів сейму все ж таки врахувати більшість пропозицій учителів. Не останню роль у цій справі відіграло й те, що Галицький сейм 1914 р., вибраний на основі демократичного виборчого законодавства, що дозволило вибрати більше депутатів, яким були близькі проблеми незаможних громадян.

Шкільна комісія передала на розгляд депутатів сейму два законопроекти, які стосувалися виплат дотацій на проїзд та встановлювали нові принципи оплати праці учителів. Їх прийняття депутати сейму, народні учителі сприйняли з радістю, адже була скасована четверта – найнижча категорія учительської платні і прирівняно її до третьої. Найменшу зарплату встановлено на рівні 1300 крон, а не 1000 як було раніше. Крім того, учителі третьої категорії могли одержувати ще й платню 1500 та 1700 крон (на кожному ступінь платні припадала 1/3 частина усіх педагогів цієї категорії). Половина учителів другого класу (категорії) мали одержувати 1800 крон, а інша – 2100. У першій категорії виплати залишалися незмінними (відповідно до переднього закону). Певна частина учителів одержувала 2100 крон, а інша – 2300 крон. Педагогам, що працювали у виділових школах встановлено платню на 200 крон більшу, ніж була раніше і вона становила від 2300 крон до 2700 крон. Усім вчителям закон передбачав виплату шести «п'ятилітніх додатків» (додаткових виплат у розмірі 200 крон після кожних п'яти років праці). Дотації на житло збільшилися у середньому на 160 крон. До здобутків регулювання учительської платні варто також віднести скасування так званого «материнського податку» (зменшення платні під час декретної відпустки) [4, с. 128].

При нарахуванні пенсій враховувалася не тільки основна зарплата учителя, стаж роботи, але й дотації на помешкання, які одержували педагоги. У середньому пенсія підвищувалася на 100 крон і найменший її розмір для народного вчителя становив 600 крон, а для вдів та сиріт – 500 крон. Пенсійні виплати почали збільшувати для пенсіонерів, які пішли на заслужений відпочинок у 1907 р. Загалом, нове законодавство про оплату праці та пенсійне забезпечення передбачало 6628400 крон. Воно набрало чинності з 1 липня 1914 р. [8, с. 89].

Хоча новий закон формально не зрівняв, у матеріальному забезпеченні, педагогів із державними службовцями чотирьох найнижчих рангів (для цього потрібно було 18 млн крон), але все ж таки слід сказати, що у частини учителів платня була такою ж самою як і в державних службовців. Незаперечним було й те, що нові закони значно покращували матеріальний стан педагогів. Фактично народне учительство після багатьох років наполегливої і добре

спланованої боротьби вийшло переможцем і добилося реального підвищення рівня свого життя.

Отже, боротьба педагогічних організацій за поліпшення матеріального становища учителів принесла конкретні результати: було прийнято такі законодавчі акти, які суттєво покращували економічне становище освітян. Ця боротьба характеризувалася: передусім тим, що найнаполегливіше виступали за свої економічні права учителі початкових шкіл, зарплата яких була вкрай низькою. Крім того, педагоги, які представляли різні національності та різні учительські організації зуміли висунути єдині вимоги економічного характеру, об'єднати свої зусилля заради спільної мети та проявити наполегливість у боротьбі за свої права. Не менш важливим було й те, що відстоювали свої інтереси учителі за допомогою політичних засобів: мітингів, маніфестацій, звернень до представників державної влади.

Освітняни також проявили неабияку суспільну активність, постійно тримаючи в полі зору розгляд законодавчими органами законопроектів, які мали безпосереднє відношення до їх долі. І нарешті, варто звернути увагу й на те, що заходи керівних органів учительських організацій, скеровані на реальне покращення фінансового становища педагогів, носили рішучий характер, які давали зрозуміти політикам високого рангу, що учителі не відступлять від своїх домагань, навіть, якщо це інколи шкодило інтересам інших верств населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачинський В. Наша школа в ярмі / В. Бачинський. – Львів, 1908. – 53 с.
2. Гнатюк В. Національне відродження Австро-Угорських українців (1772 – 1880 рр.) / В. Гнатюк. – Відень, 1916. – 65 с.
3. З'їзд відпоручників українського народного учительства // Діло. – 11 квітня 1914. – С. 8.
4. Савчук Б. Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських товариств у Галичині (остання третина XIX ст. – кінець 30-х років XX ст.) / Б. Савчук. – Івано-Франківськ, 1999. – 138 с.
5. Федорович К. Українські школи в Галичині в світлі законів практики / К. Федорович – Львів, 1924. – 94 с.
6. Черпінський М. Основні віхи діяльності товариства «Взаємна поміч українського учительства (1905 – 1935 рр.)» // М. Черпінський // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Діяльність товариства «Взаємна поміч українського вчительства». – Івано-Франківськ, 1996. – С. 4–7.
7. Ющишин І. Проект на зміну державного шкільного закону з дня 14 мая 1869 року / І. Ющишин. – Львів, 1913. – 56 с.
8. Ющишин І. Товариство Взаємна поміч українського вчительства 1905 – 1930 рр. / І. Ющишин. – Львів, 1932. – 339 с.
9. Ясінчук Л. Рідна школа в ідеї і в житті / Л. Ясінчук. – Львів, 1934. – 208 с.

Недзельська Ю.

Науковий керівник – доц. Федорів І. О.

ПОЛЬСЬКИЙ ОПОЗИЦІЙНИХ РУХ У 60–70-ТІ РР. ХХ СТ.: ОСНОВНІ ЕТАПИ, ПРОБЛЕМИ, ЗДОБУТКИ (ЕСЕЙ)

Днями, блукаючи всесвітньою павутиною, натрапила на статтю одного із сайтів, яка вже за назвою, ніби блискавкою пронизала до глибини душі, змусила не просто поспіхом переглянути текст, а вдуматися, вчитатися, знайти відповіді на безліч запитань, які роїлись у голові. Та запитань не поменшало, натомість вони ставали все глибшими, все складнішими, закликаючи перегорнути давні сторінки минулого...

А назва статті – “Чому Польщі вдалося? Старі помилки, нові ідеї та бунт покоління” (автор О. Зінченко) [1].

Історія Польщі, а особливо ХХ століття, цілком може розглядатися як історія руху за національне визволення. Кожен раз, коли здавалося, що його нещадно знищено, він, як Фенікс, повставав з попелу і набирився нової сили.

На початку 1990-х років Польща (втім, як і Україна) у зв'язку з розпадом соціалістичної системи отримала шанс на здобуття справжньої незалежності й обрання демократичного шляху розвитку. Проте, кожна із цих держав скористалася цим шансом по-своєму. Саме тому